

Nr 11.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående viss ändring av 5 kap. 9 § rättegångsbalken.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 296, vilken behandlats av första lagutskottet, ha herr *Hoppe m. fl.* — under förmälan att många tidningar i en till synes allt större omfattning skickat tecknare till domstolsförhandlingarna för att kunna tillhandahålla allmänheten bildmaterial från uppmärksammade rättegångar — hemställt, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådan ändring av 5 kap. 9 § rättegångsbalken, att gällande förbud mot fotografering i rättssal kompletteras med förbud att där utföra teckningar».

Beträffande motiveringen för motionärernas hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

I 5 kap. 9 § första stycket *rättegångsbalken* stadgas:

På rättens ordförande ankommer att upprätthålla ordning vid rättens sammanträden och att meddela därför nödiga föreskrifter. Han äger utvisa den som stör förhandlingen eller eljest uppträder otillbörligt så ock för undvikande av trängsel begränsa antalet åhörare i rättssalen. Ej må fotografi tagas i rättssalen.

Enligt 9 kap. 5 § straffas den med böter som vid sammanträde inför rätten bl. a. stör förhandlingen eller tager fotografi i rättssalen eller vägrar att efterkomma föreskrift, som meddelats till ordningens upprätthållande.

Rörande tillkomsten av förbudet att fotografera i rättssal må anföras följande.

Processlagberedningen, vars förslag till rättegångsbalk på förevarande punkt överensstämde med den sedermera antagna lagtexten, anförde i motiven (SOU 1938: 44 s. 113), att fotografering i rättssalen i allmänhet verkade störande på förhandlingen och kunde, då det gällde tilltalad i brottmål, vara ägnad att utsätta denne för ett onödigt lidande. Med hänsyn härtill och för att undgå ojämnhet i tillämpningen hade föreslagits ovillkorligt förbud mot fotografering i rättssalen. Tydligt vore emellertid, att stadgandet avsåge förbud mot fotografering endast under pågående förhandling.

Propositionen (nr 5/1942) med förslag till rättegångsbalk anslöt sig på denna punkt helt till processlagberedningens förslag.

Första särskilda utskottet hemställde i sitt utlåtande, nr 2, i ämnet om bifall till propositionen, såvitt rörde förevarande paragraf.

Vid utskottets utlåtande voro fogade *reservationer*, såvitt nu är i fråga

dels av herr Siljeström med instämmande av herrar Schlyter, friherre De Geer, Mårtensson och Werner, dels ock av herrar Branting och Lövgren.

I den förstnämnda reservationen yrkades en sådan ändring i förevarande paragraf, att fotografering eller teckning ej finge äga rum i rättssalen, med mindre rätten funne det böra tillåtas. Till stöd härför anfördes följande.

I 5 kap. 9 § är stadgat ovillkorligt förbud mot fotografering i rättssalen. Såsom motiv härför har anförts att fotografering i rättssalen i allmänhet verkar störande på förhandlingen och att fotografering kan, då det gäller tilltalad i brottmål, vara ägnad att utsätta denne för onödigt lidande. Även om visst fog finnes för denna ståndpunkt, synes man dock ha gått för långt, när man på grund härav uppställer ett ovillkorligt fotograferingsförbud. Det synes för tillgodoseende av nämnda synpunkt vara tillfyllest, om man lägger i rättens hand att utöva nödig tillsyn och övervaka, att fotografering sker under sådana omständigheter, att förhandlingarna ej störas eller parterna utsätts för obehag. När det gäller förevarande spörsmål får man ej bortse från att det finnes vissa mål, särskilt gäller detta större civilmål, t. ex. jordprocesser o. d., som inom bygden tilldragit sig stor uppmärksamhet, och där allmänheten måste anses ha ett berättigat intresse att genom tidningarna få ta del av förhandlingarna såväl genom bild som referat. Vidare har erfarenheten visat, att andra fullt legitima intressen kunna förefinnas för fotografering av pågående rättsförhandlingar t. ex. i folkbildningens tjänst. Men oavsett nu anförda sakskaäl måste förbudet innebära, att man ställer rättegångsförhandlingar i en särklass och här uppställer hinder mot en utveckling, som inom så gott som alla övriga samhällslivets områden brutit igenom. Vad nu sagts har även tillämpning å rätten att genom teckning återgiva en förhandling inför rätten.

I den av herrar Branting och Lövgren framställda reservationen yrkades åter att förbudet att taga fotografi i rättssalen skulle utgå ur förslaget. Reservanterna anförde till stöd härför följande.

I nu gällande lagstiftning finnes intet förbud stadgat mot fotografering i rättssalen. Veterligen har ej heller förekommit något som kan motivera att ett sådant förbud upptages i lagen. I den moderna journalistiken har bilden fått en allt större betydelse, och det finnes ingen anledning för statsmakterna att på ett visst område söka hindra denna utveckling. Det föreslagna förbudet torde främst ha till syfte att skydda de i brottmål tilltalade mot att fotografier av dem införas i tidningarna. Häremot må emellertid framhållas, att tidningarna i alla händelser på annat sätt kunna skaffa bilder av sådana personer. Förbudet åstadkommer endast att pressens möjligheter att sköta sitt arbete försvåras. Även om ett förbud också mot teckning i rättssalen skulle stadgas, bleve detta ineffektivt, då ingen lagstiftning kan hindra en skicklig tecknare att ur minnet göra bilder från domstolsförhandlingar. Införande i tidningar av fotografier eller teckningar från sådana förhandlingar kan icke föranleda någon ansvarspåföljd, med mindre ändring göres i tryckfrihetsförordningen.

Vidare må framhållas att tidningarna äro intresserade icke endast av att i vissa fall införa bilder av tilltalade personer — sådana bilder förekomma för övrigt mycket sparsamt i svensk press — utan även av att kunna publicera bilder av rättens ledamöter och åhörarna vid rättsförhandlingar. En tidning vill kanske hylla en gammal domare, som håller sitt sista ting, eller visa hur en nytillträdande domare tar sig ut under sin ämbetsutövning o. s. v. I andra

fall vill man kanske taga bilder för studieändamål eller bilder avsedda att bevaras för eftervärlden. Genom det föreslagna förbudet skulle möjligheterna härtill bliva stängda.

Vid *frågans behandling i kamrarna* den 10 juni 1942 uppstod i båda kamrarna livlig debatt. Flera ledamöter talade för reservationerna. Det framhölls därvid bl. a. att om utskottets förslag ginge igenom så skulle resultatet bliva att tidningarna skickade tecknare i stället för fotografer till rättssalarna. Å andra sidan påpekades att teckning icke kunde utnyttjas på samma sätt som fotografering.

I båda kamrarna godkändes utskottets hemställan, i första kammaren dock först efter votering, vid vilken 69 röster avgåvos för utskottets förslag och 50 för den av herr Siljeström framställda reservationen.

Utskottet. Såsom av den ovan lämnade redogörelsen framgår är det i 5 kap. 9 § rättegångsbalken stadgade förbudet mot fotografering i rättssalen dikterat av strävan att dels förebygga moment, som kunna verka störande på förhandlingen, dels ock förhindra att tilltalad i brottmål utsättes för onödigt lidande.

Att teckningar göras i rättssalen av där förekommande personer har i regel icke någon störande inverkan; oftast torde det ske helt omärkligt. Om och i den mån tecknandet åter tager mera uppseendeväckande former eller sker på ett sätt som irriterar de närvarande, ligger det inom de befogenheter, som tillkomma rättens ordförande i fråga om ordningens upprätthållande, att inskrida däremot. Bestämmelsen i 9 kap. 5 § om straff för den som stör förhandlingen kan även bliva tillämplig i sådana fall. Ur synpunkten att ordningen i rättssalen måste upprätthållas förefinnes därför icke något behov av att utsträcka gällande förbud mot fotografering till att omfatta jämväl teckning.

I många fall måste det betecknas som olämpligt att personer som uppträda inför domstol — tilltalade, vittnen eller andra — bliva avbildade i tidningspressen, kanske i karikerande form. Syftet att förebygga sådant torde emellertid icke kunna vinnas genom ett förbud mot att utföra teckningar i rättssalen. För rättens ordförande — vars uppmärksamhet dock i främsta rummet måste vara riktad på förhandlingens gång — skulle det bliva svårt eller omöjligt att kontrollera förbudets efterlevnad. Att någon gör teckningar väcker nämligen, som nyss antytts, i regel avsevärt mycket mindre uppmärksamhet än om fotografi tages. Ingenting skulle vidare hindra en skicklig tecknare att ur minnet göra bilder från domstolsförhandlingarna. Tillfälle kan för övrigt erbjuda sig att utom rättssalen avbilda de ifrågavarande personerna.

Utskottet vill vidare erinra om att med gällande tryckfrihetsregler något inskridande mot tidningarna icke kan ske för det de publicera teckningar från rättsförhandlingarna. För att förhindra att tidningspressen offentliggör sådana bilder skulle därför krävas ändring av tryckfrihetsförordningen. En grundlagsändring ligger emellertid utom ramen för den i motionen väckta frågan.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,
att förevarande motion, II: 296, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 28 februari 1950.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Olofsson, Lindblom, fru Sjöström-Bengtsson, herrar Cassel, Lindgren*, John Wiktor Jonsson, Stener och Fritiof Karlsson; samt

från andra kammaren: herrar Rylander, Hedlund i Östersund, Johansson i Norrfors*, Johnsson i Stockholm, Landgren, Håstad, fru Johansson i Skövde* och herr Jacobsson i Sala.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.